

Fen bilgisi ve zihin engelliler öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi

Mustafa Zafer Balbağ¹, Fatih Çemrek² & Hilal İnce³
^{1,2,3}Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Öz

Bu araştırmanın amacı, fen bilgisi (FBÖ) ve zihin engelliler (ZEÖ) öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliklerinin bazı değişkenler (cinsiyet, bölüm, özel eğitim alma durumu, ailede engelli bir birey olma durumu, aile ile yaşanan yer) açısından incelenmesidir. Araştırmanın katılımcılarını, bir devlet üniversitesinin Eğitim Fakültesinde 2017 -2018 eğitim – öğretim yılında öğrenim gören 78 FBÖ ve ZEÖ öğretmen adayı oluşturmaktadır. Araştırmada veri toplama aracı olarak “Kaynaştırma Uygulamalarındaki Öğretmen Yeterliliği” ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi SPSS nicel analiz programı ile yapılmıştır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre FBÖ ve ZEÖ Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Uygulamalarındaki Öğretmen Yeterliliklerinin genel olarak olumlu ve yüksek olduğu görülmektedir. Bölüm ve aile ile birlikte yaşanan yer durumu değişkenleri açısından anlamlı farkın çıktığı, cinsiyet, özel eğitim alma durumu ve ailede engelli bireyin olup olamama durumu değişkenlerine göre anlamlı farkın çıkmadığı bulunmuştur. Bu çalışmanın önemi FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamaları ile ilgili yeterliliklerinin ortaya konularak bu alanda veri zenginliği oluşmasına yardımcı olmak ve görülen eksiklikler doğrultusunda gereken önlemlerin alınmasına katkı sağlamaktır.

Anahtar Kelimeler: Kaynaştırma eğitimi, öğretmen yeterliliği, öğretmen adayı, fen, özel eğitim

Examination of science and intellectual disabilities teacher candidates' teacher competences in Inclusive education practices in terms of some variables

Abstract

The aim of the present study is to examine the teacher efficacies of science and intellectual disabilities teacher candidates in Inclusive education practices in terms of some variables (gender, department, and status of taking special education, being a disabled member in the family, living with the family). The participants of the study are 78 science and intellectual disabilities teacher candidates studying at the Faculty of Education of a state university in the 2017-2018 academic year. As a data collection tool, the "Teacher Efficacy in Inclusive Practices" scale was used in the study. The analysis of the data was done with the SPSS quantitative analysis program. Scanning method was used in the research. According to the results of the study, it is seen that the Teacher Competences of Science and intellectual disabilities teacher candidates in Inclusive Practices are generally positive and high. It was found that there was a significant difference in terms of the variables of the department and the place where they lived with the family, and that there was no significant difference according to the variables of gender, status of taking special education and whether there was a disabled person in the family. The importance of this study is to help the formation of data richness in this field by demonstrating the competencies of science and intellectual disabilities teacher candidates regarding Inclusive education practices and to contribute to taking necessary measures in line with the deficiencies seen.

Keywords: Inclusive education, teacher competence, teacher candidate, science, special education

Yazarlara ait bilgiler:

¹Prof.Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, zbalbag@ogu.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-2328-0848

²Doç.Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, fcemrek@ogu.edu.tr, ORCID No: 0000-0002-6528-7159

³Öğrenci, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, hilalince0303@gmail.com, ORCID No: 0000-0002-4842-633X

Atf için;

Balbağ, M., Z., Çemrek, F. & İnce, H. (2021). Fen bilgisi ve zihin engelliler öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Türk Dünyası Uygulama ve Araştırma Merkezi (ESTÜDAM) Eğitim Dergisi*, 6(1), 63-77.

Giriş

Toplumların her açıdan ilerleyip gelişebilmesinin temel şartı öncelikle insana yapılan yatırımdır. Bütün toplumlar, sahip olduğu insan kaynağını en iyi şekilde eğiterek yetiştirmek ve onlardan toplumsal açıdan faydalanmak ister (Orhan, 2010). Eğitim, hedeflenen amaçlara ulaşabilmek için belirli bir düzen ve program çerçevesinde planlanması gereken ciddi bir iştir ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'nin 26. Maddesinde belirtildiği üzere herkesin hakkıdır (<http://www.un.org/en/documents/udhr/>). Bu beyannameye göre toplumdaki kişiler bireysel olarak hangi özelliklere sahip olurlarsa olsunlar eğitim almalıdır.

Yaşadığımız dünyada insanlar aynı özelliklere sahip olabilecekleri gibi farklı özelliklerle de hayata başlayıp devam edebilirler. Bu durum bireyleri, hayatı anlama; ayakları üzerinde durma; öğrenme biçimi ve hızı; öğrendiklerini uygulamaya dökme; topluma katma değer sağlama vb. birçok özellikler açısından farklı kılar (Diken ve Batu, 2010). Özel eğitime gereksinimi olan bireyler farklı özelliklere sahip bireyler olarak kabul edilir. Akranlarından bedensel, zihinsel, duygusal ve sosyal özellikler açısından farklı yeterlikler gösteren bireyler özel eğitime gereksinimi olan bireyler olarak tanımlanmaktadır. Özel eğitime gereksinimi olan bireyler öğrenme deneyimlerinde normal gelişim gösteren akranlarına göre daha çok güçlüklerle karşılaşmaktadır (Sarı, Pürsün, 2016). Bu kişilerin öğrenim ihtiyaçlarının, bireysel farklılıklarına uygun bir şekilde giderilmesi yasal mevzuatlar çerçevesinde belirlenmiştir (MEB, 2015).

Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin, yaşantıları sürecinde sahip oldukları ekonomik ve sosyal bazı sınırlılıklar, bu bireyler adına eğitimi önemle dikkate alınması gerektiği bir olgu haline getirmektedir. (Aron ve Loprest, 2012). Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin eğitimi, toplumda bağımsız, yaratıcı bireyler olarak günlük hayatta yer edinebilmeleri ve günlük hayattaki becerileri gerçekleştirmeleri açısından önemlidir. Bu rolleri kazanabilmeleri ise toplumla iç içe olmaları sağlanarak, eğitim imkânlarından farklılık olmadan yararlanarak ve kendi gereksinimlerine yönelik eğitim ihtiyaçları karşılanarak gerçekleştirilebilir (Cavkaytar, 2003; Civelek, 1991; Eripek, 1992; Gözün & Yıkış, 2004; Kırcaali-İftar, 1998; MEB, 2013).

Özel eğitime gereksinimi olan bireylerin sosyal yaşama ve eğitim hayatına tam anlamıyla katılımını, normal gelişim gösteren bireylerin yararlandığı olanaklardan eşit düzeyde yararlanmasını sağlamak için kaynaştırma uygulamaları yaklaşımı benimsenir (Batu & Kırcaali-İftar, 2011; Sucuoğlu, 2004, Yılmaz & Melekoğlu, 2018). Kaynaştırma uygulamalarının etkili ve verimli olabilmesindeki en önemli etken ise şüphesiz öğretmenlerdir. Bu nedenle özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler için kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliği eğitim dünyasında sıklıkla üzerinde durulan ve tartışılan bir konu olarak yerini almaktadır. Bu konu özel eğitime yansımış ve sonucunda özel

eğitimde öğretmen yeterliğini inceleyen bazı araştırmalar gerçekleştirilmiştir. Fakat yapılan çalışmalarda sınıfta kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun bu eğitim hakkında yeterli donanımları olmadıkları görülmüştür (Bayar, 2015; Dağlıoğlu, 2010; Gök ve Erbaş, 2011; Mertoğlu, 2018).

Öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamaları için gerekli öğretmen yeterliliklerine sahip olması icra edecekleri mesleklerinin gereğidir (Mertoğlu, 2018). Feyerer ve diğerleri, (2006) tarafından yapılan araştırma okullarda normal gelişim gösteren ve özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin eğitimlerini sağlamak için öğretmenlerin gerekli olan yeterlilikleri tüm öğrencilere aktarması gerektiğini vurgulamaktadır. ZEÖ öğretmen adayları için kaynaştırma uygulamaları zaten eğitimlerinin bir parçasıdır. Bu nedenle bu konudaki öğretmen yeterliklerini kazanabilecekleri lisans ve lisansüstü birçok derslerinin olduğu görülmektedir. Ancak FBÖ adaylarının programlarında özel eğitime gereksinimi olan öğrencilere etkili ve verimli bir fen eğitim ve öğretimini sağlayabilecekleri özel eğitime yönelik ders sayısı oldukça yetersizdir (Mertoğlu, 2018). Fen eğitim ve öğretimi özel eğitime gereksinimi olan öğrenciler için de tasarlanmalı, FBÖ öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik öğretmen yeterliliklerinin en yüksek düzeyde gerçekleşmesinin sağlanması gereklidir. Sönmez Kartal, (2017)'e göre fen bilgisi öğretiminin özel eğitime gereksinimi olan öğrencilerin günlük yaşamda problem çözme becerilerini kazanmalarına katkı sağladığı ifade edilmekte bu nedenle bu öğrenciler için fen eğitim ve öğretiminin ne kadar önemli olduğuna vurgu yapılmaktadır.

Netice olarak bu çalışmada, FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliklerinin farklı değişkenlere göre incelenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmanın iki program arasında yukarıda bahsedilen farklılıklardan dolayı oluşabilecek durumların analizi, FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının özel eğitime yönelik öğretmen yeterliliklerinin ortaya çıkarılması, karşılaştırılması ve buna göre yeni düzenlemelerin yapılabilmesi noktasında alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır:

1.FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterlilikleri nasıl değişmektedir?

2. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterlilikleri cinsiyete göre farklılaşmakta mıdır?

3. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterlilikleri bölüme göre farklılaşmakta mıdır?

4. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterlilikleri özel eğitim alma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

5. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterlilikleri ailede engelli birey olma durumuna göre farklılaşmakta mıdır?

6. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterlilikleri aile ile yaşanan yere göre farklılaşmakta mıdır?

Yöntem

FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliklerinin bazı değişkenler açısından incelenmesini ortaya koymayı amaçlayan bu araştırma tarama modelinde gerçekleştirilmiştir. Bilindiği üzere tarama modelleri, geçmişte ya da halen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımlarıdır ve araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 1999).

Çalışma grubu

Araştırmaya 2017- 2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde bir devlet üniversitesinin eğitim fakültesi; FBÖ ve ZEÖ öğretmenliği programlarında öğrenim gören öğretmen adayları katılmıştır. Bu kapsamda araştırmaya 78 gönüllü öğretmen adayı katılmıştır. Tablo 1’de çalışma grubunun genel özellikleri ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubunun genel özellikleri

	Katılımcılar	n	%
Cinsiyet	Kadın	59	75.6
	Erkek	19	24.4
Bölüm	FBÖ	44	56.4
	ZEÖ	34	43.6
Özel Eğitim Alma Durumu	Aldım	75	96.2
	Almadım	3	3.8
Ailede Engelli Birey Olma Durumu	Var	7	9
	Yok	71	91
Aile ile Yaşanılan Yer	İl	39	50
	İlçe	33	42.3
	Kasaba - Köy	6	7.7

Veri toplama araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak, orijinali Sharma, Loreman ve Forlin (2011) tarafından geliştirilen, Bayar (2015) tarafından Türkçe 'ye uyarlanan "Kaynaştırma Uygulamalarındaki Öğretmen

Yeterliliği" ölçeği kullanılmıştır. Ölçek **6'lı likert tipinde** (kesinlikle katılmıyorum, katılmıyorum, kısmen katılmıyorum, kısmen katılıyorum, katılıyorum, kesinlikle katılıyorum) olup 18 madde ve 3 alt faktörden oluşmaktadır. Ölçeğin 3 alt faktörünün isimleri sırasıyla Kaynaştırma Eğitiminde Öğretim Yeterliliği, Kaynaştırma Eğitiminde İşbirliği Yeterliliği, Kaynaştırma Eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliliği şeklindedir. Bayar (2015) tarafından Türkçeye uyarlanan ölçeğin ve bu çalışmanın Cronbach Alpha değerleri Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Ölçeğin cronbach alpha sonuçları

Faktörler	Cronbach Alpha [Bayar (2015)]	Cronbach Alpha [Bu Çalışma]
Faktör 1: Kaynaştırma Eğitiminde Öğretim Yeterliliği	.88	.84
Faktör 2: Kaynaştırma Eğitiminde İşbirliği Yeterliliği	.90	.85
Faktör 3: Kaynaştırma Eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliliği	.86	.82
Toplam	.89	.93

Tablo 2'de görüldüğü üzere bu çalışmanın verileri incelendiğinde yüksek bir alpha değerine (.93) sahip olduğu görülmektedir. Öğretmen adaylarına çalışma ile ilgili kısa bir bilgilendirme yapılmış içerisinde kişisel bilgilerin ve verilerin toplanacağı ölçeğin bulunduğu formları gönüllü olarak doldurmaları istenmiştir. Bir ölçeğin doldurulması yaklaşık olarak 15 dakikayı bulmuştur.

Verilerin analizi

Verilerin analizinde SPSS nicel analiz programı kullanılmıştır. Verilerin ham hali düzenlenerek veri seti oluşturulmuştur. Ölçeğin güvenirlik çalışmaları yapılarak analize uygun oldukları belirlenmiştir. Hangi analizlerin yapılacağına karar verilmeden önce normallik testi gerçekleştirilmiştir. Bu analiz sonrasında Kolmogrov - Smirnov değerinin ($p > .05$) uygun olması sebebiyle verilerin normal dağıldığı tespit edilmiştir. Verilerin oran ölçek olması ve normal dağılıma uymaları sebebiyle parametrik analizlerin yapılmasına karar verilmiştir. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliklerinin cinsiyet, bölüm, özel eğitim alma durumu, ailede engelli bir birey olma durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek amacıyla ilişkisiz örneklemeler için t - testi; aile ile yaşanan yer durumuna göre farklılık gösterip göstermediğini saptamak için tek yönlü varyans analizi (ANOVA) yapılmıştır.

Bulgular ve yorum

FBÖ ve ZEÖ Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Uygulamalarındaki Öğretmen Yeterliliğinin incelendiği bu araştırmada madde ortalamaları ile ilgili tanımlayıcı istatistikler Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin madde ortalamaları ile ilgili tanımlayıcı istatistikler

Maddeler - Kaynaştırma Uygulamalarında Öğretmen Yeterliliği		\bar{X}
M1	Öğrencilere, davranışları hakkındaki beklentilerimi açıkça ifade ederim.	5,2821
M2	Rahatsız edici ya da gürültü yapan bir öğrenciye karşın soğukkanlı/sakin davranabilirim.	5,0513
M3	Velilerin, okula gelmeleri konusunda rahat hissetmelerini sağlarım.	5,3205
M4	Ailelere, çocuklarının okul başarılarına yardım etmeleri konusunda destek veririm.	5,4231
M5	Öğrettiğim konu hakkında öğrenci yeterliliklerini ölçebilirim.	5,2308
M6	Yetenekli öğrencileri uygun koşulları sağlayabilirim.	5,0000
M7	Sınıf ortamında oluşabilecek istenmeyen davranışları engelleme konusunda kendime güvenirim.	5,0385
M8	Sınıftaki istenmeyen davranışları kontrol ederim.	5,1154
M9	Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin ebeveynlerinin okul aktivitelerine katılımlarını sağlamada kendime güveniyorum.	5,1282
M10	Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin bireysel ihtiyaçlarına uygun etkinlikleri tasarlamada kendime güveniyorum.	4,9231
M11	Çocukların sınıf kurallarına uymasını sağlarım.	5,3590
M12	Özel eğitime ihtiyacı olan öğrenciler için eğitsel planları düzenlemede diğer kişilerle (konuşma terapisti, diğer öğretmenler vb.) işbirliği yapabilirim.	5,1410
M13	Özel eğitime ihtiyacı olan öğrencilerin eğitimi için diğer profesyonellerle ve ilgili personellerle (sosyal hizmet çalışanı, diğer öğretmenler vb.) ortaklaşa çalışabilirim.	5,2436
M14	Öğrencilerin ikiyeşerli veya gruplar halinde çalışmalarını sağlama konusunda kendime güvenirim.	5,2949
M15	Çeşitli değerlendirme stratejilerini (portfolyo değerlendirmesi, performans dayalı değerlendirme vb.) kullanırım.	5,2436
M16	Kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasa ve politikalar hakkında insanları bilgilendirmede kendime güveniyorum.	4,6923
M17	Saldırgan öğrencilerle başa çıkma konusunda kendime güvenirim.	4,6538
M18	Öğrencilerin kafası karıştığında alternatif açıklamalar sunar ve örnekler veririm.	5,3205

Tablo 3’de görüldüğü gibi FBÖ ve ZEÖ Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Uygulamalarındaki Öğretmen Yeterliliğini belirlemeyi amaçlayan ölçeğin 18 maddeden üç madde 5’in altında (M10, M16, M17) kalan 15 madde de 5,00-5,42 arasında ortalamaya sahiptir. Bu maddelerden en yüksek ortalamaya sahip 4. ve 11. maddeler iken, en düşük ortalamaya sahip maddeler 16. ve 17. maddelerdir. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterlilik ortalamalarının ölçeğin tümü ve alt boyutlara göre incelenmesi Tablo 4’de verilmiştir.

Tablo 4. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarında öğretmen yeterliliğine yönelik madde ortalamalarının ölçeğin tümü ve alt boyutlara göre incelenmesi

Alt Boyutlar ve Toplam Ortalamaları	n	En Küçük	En Büyük	\bar{X}	s
Faktör 1. Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yeterliği	78	2,83	6,00	5,1688	0,63592
Faktör 2 Kaynaştırma Eğitiminde İşbirliği Yeterliği	78	2,50	6,00	5,1581	0,72965
Faktör 3. Kaynaştırma Eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliği	78	2,67	6,00	5,0833	0,63037
Toplam	78	2,67	6,00	5,1367	0,61764

Tablo 4’de FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğine yönelik madde ortalamalarının ölçeğin tümü ve alt boyutlara göre durumu görülmektedir. Buna göre toplamda ve alt boyutlar açısından incelendiğinde ortalamaların hepsinin 5’in üzerinde olduğu görülmektedir. Bu sonuçlara göre madde ortalamaları toplamda ve tüm alt boyut puanlar incelendiğinde, öğretmen adaylarının söz konusu kaynaştırma uygulamalarında öğretmen yeterlikleri genel olarak olumlu ve yüksek olduğu söylenebilir. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin cinsiyete göre t-testi sonuçları Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin cinsiyete göre t-testi sonuçları

Cinsiyet	n	\bar{X}	s	Ortalamanın Standart Hatası	t	p
Faktör 1. Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yeterliği	Kadın Erkek	59 19	5,21 5,02	0,524 0,903	,068 ,207	1,125 0,264
Faktör 2. Kaynaştırma Eğitiminde İşbirliği Yeterliği	Kadın Erkek	59 19	5,22 4,96	0,644 0,942	,083 ,216	1,334 0,186
Faktör 3. Kaynaştırma Eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliği	Kadın Erkek	59 19	5,06 5,14	0,543 0,862	,070 ,197	-0,451 0,653
Toplam	Kadın Erkek	59 19	5,16 5,04	0,511 0,880	,066 ,201	0,752 0,455

Tablo 5’de FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin cinsiyete göre farklılaşmasını test etmek amacıyla bağımsız örneklem grubu t testi analiz sonuçları görülmektedir. Test sonuçlarına göre tüm alt boyutlarda ve toplam puanlarda cinsiyete göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin bölüme göre t-testi sonuçları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. Fen bilgisi ve zihin engelliler öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin bölüme göre t-testi sonuçları

Bölüm	n	\bar{X}	s	Ortalamanın Standart Hatası	t	p
Faktör 1. Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yeterliği	FBÖ ZEÖ	44 34	4,96 5,43	0,665 0,490	0,100 0,084	-3,421 0,001
Faktör 2. Kaynaştırma Eğitiminde İşbirliği Yeterliği	FBÖ ZEÖ	44 34	4,99 5,36	0,736 0,675	0,110 0,115	-2,290 0,025
Faktör 3. Kaynaştırma Eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliği	FBÖ ZEÖ	44 34	4,89 5,32	0,598 0,592	0,090 0,101	-3,194 0,002
Toplam	FBÖ ZEÖ	44 34	4,95 5,37	0,615 0,539	0,092 0,092	-3,178 0,002

Tablo 6’da FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin bölüme göre farklılaşmasını test etmek amacıyla bağımsız örneklem grubu t testi analiz sonuçları

görülmektedir. Öğretmen adaylarının ortalamaları incelendiğinde, toplamda ve alt boyutlarda farklılaşma istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. ($p < .05$).

Test sonuçlarına göre faktör 1 alt boyutunda ($t: -3,421$, $p < 0.01$), faktör 2 alt boyutunda ($t: -2,290$, $p < 0.01$), faktör 3 alt boyutunda ($t: -3,194$, $p < 0.01$) ve toplam puanlarda ($t: -3,178$, $p < .05$) zihin engelliler öğretmen adaylarına ait ortalamaların (Faktör 1: 5,4341, Faktör 2: 5,3676, Faktör 3: 5,3284 ve toplam: 5,3758), fen bilgisi öğretmeni adaylarına ait ortalamalara (Faktör 1: 4,9659, Faktör 2: 4,9962, Faktör 3: 4,38939 ve toplam puan: 4,9520) göre istatistiksel olarak anlamlı şekilde daha yüksek olduğu görülmüştür. Sonuç olarak FBÖ ve ZEÖ Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Uygulamalarındaki Öğretmen Yeterlikleri arasında farklılık vardır. Farklılık Zihin Engelliler Öğretmen adayları lehinedir. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin özel eğitim alıp almamaya göre t-testi sonuçları Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin özel eğitim alıp almamaya göre t-testi Sonuçları

Özel Eğitim Alıp Almama Durumu	n	\bar{X}	s	Ortalamanın Standart Hatası	t	p
Faktör 1. Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yeterliği	Evet	75	5,19	0,637	1,564	0,122
	Hayır	3	4,61	0,254		
Faktör 2. Kaynaştırma Eğitiminde İşbirliği Yeterliği	Evet	75	5,17	0,731	0,920	0,361
	Hayır	3	4,77	0,673		
Faktör 3. Kaynaştırma Eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliği	Evet	75	5,09	0,637	1,012	0,315
	Hayır	3	4,72	0,254		
Toplam	Evet	75	5,15	0,621	1,243	0,218
	Hayır	3	4,70	0,325		

Tablo 7’de FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin özel eğitim alıp almamaya göre farklılaşmasını test etmek amacıyla bağımsız örneklem grubu t testi analiz sonuçları görülmektedir. Test sonuçlarına göre tüm alt boyutlarda ve toplam puanlarda özel eğitim alıp almamaya göre anlamlı bir farklılaşma olmadığı belirlenmiştir. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin ailede engelli birey olup olmasına göre t-testi sonuçları Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8’de FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin ailede engelli birey olup olmasına göre farklılaşmasını test etmek amacıyla bağımsız örneklem grubu t testi analiz sonuçları görülmektedir.

Tablo 8. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin ailede engelli birey olup olmamasına göre t-testi sonuçları

Ailede Engelli Birey Olup Olmama Durumu				n	\bar{X}	s	Ortalamanın Standart Hatası	t	p
Faktör 1. Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yeterliği	Var	7	5,17	0,623	0,235	-0,09	0,993		
	Yok	71	5,17	0,641	0,076				
Faktör 2. Kaynaştırma Eğitiminde İşbirliği Yeterliği	Var	7	5,09	0,692	0,261	-0,238	0,813		
	Yok.	71	5,16	0,737	0,087				
Faktör 3. Kaynaştırma Eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliği	Var	7	4,86	0,604	0,228	-0,995	0,323		
	Yok	71	5,10	0,632	0,075				
Toplam	Var	7	5,04	0,622	0,235	-0,433	0,666		
	Yok	71	5,15	0,620	0,073				

Öğretmen adaylarının ortalamaları incelendiğinde, toplamda ve alt boyutlarda farklılaşma istatistiksel olarak anlamlı fark çıkmadığı görülmektedir. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin aile ile birlikte yaşanan yere göre ANOVA sonuçları Tablo 9'de verilmiştir.

Tablo 9. FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin aile ile birlikte yaşanan yere göre ANOVA sonuçları

Aile ile birlikte yaşanan yer durumu		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p	Fark
Faktör 1. Kaynaştırma Eğitiminde Öğretmen Yeterliği	Gruplar Arası	2,049	2	1,025	2,642	0,078	-
	Grup İçi	29,089	75	,388			
	Toplam	31,138	77				
Faktör 2. Kaynaştırma Eğitiminde İşbirliği Yeterliği	Gruplar Arası	2,377	2	1,188	2,308	0,107	-
	Grup İçi	38,618	75	,515			
	Toplam	40,994	77				
Faktör 3. Kaynaştırma Eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliği	Gruplar Arası	2,972	2	1,486	4,034	0,022	İl>ilçe
	Grup İçi	27,625	75	,368			
	Toplam	30,597	77				
Toplam	Gruplar Arası	2,444	2	1,222	3,403	0,038	İl>ilçe
	Grup İçi	26,930	75	,359			
	Toplam	29,374	77				

Tablo 9'da FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin aile ile birlikte yaşanan yere göre farklılaşmasını test etmek amacıyla tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonuçları görülmektedir. Öğretmen adaylarının ortalamaları incelendiğinde, aile ile birlikte yaşanan yere göre Faktör 1 ve faktör 2 alt boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı değildir. Anlamlı fark Faktör 3 (Kaynaştırma eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliği) ve toplamda ortaya çıkmıştır ve istatistiksel olarak anlamlıdır ($p < .05$). Ailesiyle birlikte ilde ikamet eden öğretmen adaylarının ortalamaları ailesiyle ilçede ikamet eden öğretmen adaylarının ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksektir.

Sonuç ve tartışma

FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliklerinin farklı değişkenler açısından incelendiği bu çalışmada öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki yeterliliklerinin genel olarak olumlu ve yüksek düzeyde olduğu görülmektedir. Çankaya & Korkmaz (2012), Dolapçı, (2013); Güteryüz, (2014); Tabaklar, (2017); Yılmaz, (2014) tarafından yapılan çalışmalar bu çalışmanın sonucunu desteklemektedir. Bayar, (2015); Dağlıoğlu, (2010); Gök & Erbaş, (2011); Güzel, (2014); Karaca, (2018) tarafından yapılan çalışmalar ise bu çalışmanın sonucunu desteklememektedir. Yapılan bu çalışmalarda sınıfında kaynaştırma öğrencisi olan öğretmenlerin büyük bir çoğunluğunun kaynaştırma uygulamaları eğitimi konusunda yeterli donanıma sahip olmadıklarını söylenmektedir.

Araştırma sonuçları incelendiğinde 18 maddeden oluşan ölçek maddeleri içinde en yüksek ortalamaya sahip 4. ve 11. maddeler iken, en düşük ortalamaya sahip maddeler 16. ve 17. maddelerdir. Bu maddeler incelendiğinde araştırmaya katılan öğretmen adayları “Ailelere, çocuklarının okul başarılarına yardım etmeleri konusunda destek veririm” ve “Çocukların sınıf kurallarına uymasını sağlarım” maddelerinde en yüksek düzeyde kendilerine güvendiklerini; ancak her ne kadar ortalama puanları iyi düzeyde olsa da “Kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasa ve politikalar hakkında insanları bilgilendirmede kendime güveniyorum” ve “Saldırgan öğrencilerle başa çıkma konusunda kendime güvenirim” maddelerinde kendilerine diğer maddelere oranla daha az güvendikleri görülmektedir. Bu anlamda kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasa ve politikalar konusunda ve saldırgan öğrencilerle başa çıkılması konusunda öğretmen adaylarına derslerde daha belirleyici desteklerin verilmesinin gerekliliği görülmektedir. Kara, (2016); Karaca (2018) tarafından yapılan çalışmalar bu sonucu desteklemektedir. Karaca (2018) tarafından yapılan çalışmada kaynaştırma eğitiminde yer alan personelin görev ve sorumluluklarına yönelik bilgi birikimlerinin yeterli düzeyde olmadığı, destekleyici eğitim almaya ihtiyaç duyulduğu ifade edilmektedir. Ayrıca yine aynı çalışmada kaynaştırma sınıfında çalışan öğretmenlerin yasal düzenlemeler konusunda eğitime ihtiyaç duyduğu, bu nedenle öğretmenler kaynaştırma eğitimiyle ilgili yasal düzenlemeler hakkında tamamlayıcı eğitim almaya ihtiyaç duydukları belirtilmektedir. Kara, (2016) tarafından yapılan çalışmada ise sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik yasal düzenlemeleri takip etmekte yetersiz olduklarını ve pek çok araştırmadan da öğretmenlerin yasal süreçten haberdar olmadıklarını ifade edilmektedir.

FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliği cinsiyete göre incelenmiş, anlamlı bir farkın çıkmadığı görülmüştür. Bu sonuca göre cinsiyet değişkeninin kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliği konusunda etkisi olmadığı söylenebilir. Dalğar, (2011); Demir, (2014); Güteryüz, (2014); Güner, (2011) tarafından yapılan çalışmalar bu çalışmanın sonucunu destekler niteliktedir. Tabaklar (2017) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları bu

çalışmayla kısmen uyuşmaktadır. Tabaklar (2017) tarafından yapılan çalışmada araştırmaya katılan öğretmenlerin cinsiyetlerine göre kaynaştırma uygulamalarında öğretmen yeterliği ölçeği genelinden ve ölçekte yer alan öğretim yeterliği ve sınıf yönetimi yeterliği alt boyutlarından aldıkları puanlar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ancak işbirliği yeterliği alt boyutundan aldıkları puanlar arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olduğu, bu anlamlı farkın kadın öğretmenlerin lehine olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Akcan, (2013) ve Dolapçı, (2013) tarafından yapılan çalışmalarda kadın öğretmenlerin lehine bir sonuç ortaya koymaktadır. Cankaya (2010) tarafından yapılan araştırmada ise erkek öğretmenlerin, kadın öğretmenlere göre kaynaştırma eğitimi uygulamalarını daha uygulanabilir bulduklarını ve kendilerini daha yeterli gördüklerini belirtmiştir.

FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliği bölüme göre incelendiğinde toplamda ve alt boyutlarda anlamlı bir farklılaşma olduğu görülmektedir. Bu farklılık ZEÖ Öğretmen adayları lehinedir. Zihin engelliler bölümünde okuyan öğretmen adaylarının fen bilgisinde okuyan öğretmen adaylarına göre gördükleri derslerinin içerik ve nicelik açısından daha fazla kaynaştırma öğrencilerine yönelik olması bu sonucun çıkmasında etkili olmuş olabilir. Dolapçı, (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonucu bu çalışmanın sonucunu desteklemektedir.

FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin özel eğitim alıp almama durumuna göre anlamlı bir farkın çıkmadığı görülmektedir. Bu sonucun bu şekilde çıkmasının sebebi araştırmaya katılan neredeyse tüm öğrencilerin özel eğitime yönelik bir ders almaları olabilir. Özcan, (2020) tarafından yapılan çalışmanın sonuçları bu çalışmanın sonucunu desteklemektedir. Ancak Tabaklar (2017); Avradimis ve diğerleri, (2000); Orel, Zerey & Töret (2004) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları bu çalışmanın sonucunu desteklememektedir.

FBÖ ve ZEÖ Öğretmen Adaylarının Kaynaştırma Uygulamalarındaki Öğretmen Yeterliliğinin ailede engelli birey olup olmama durumuna göre anlamlı bir farkın çıkmadığı görülmektedir. Bu sonuca göre ailede engelli birey olup olmama değişkeninin kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliği konusunda etkisi olmadığı söylenebilir. Dolapçı, (2013); Özcan, (2020) ve Temel, (2000) tarafından yapılan çalışmaların sonuçları bu çalışmanın sonucunu desteklemektedir.

FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin aile ile birlikte yaşanan yere göre Faktör 3 (Kaynaştırma eğitiminde Sınıf Yönetimi Yeterliği) ve toplamda anlamlı bir farkın çıktığı, Faktör 1 ve Faktör 2 için anlamlı olmadığı görülmektedir. Faktör 3 ve toplamda ailesiyle birlikte ilde ikamet eden öğretmen adaylarının ortalamaları ailesiyle ilçede ikamet eden öğretmen adaylarının ortalamalarından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yüksektir. Dolapçı, (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonucu toplam ve Faktör 3 için uyumsuz iken, Faktör 1 ve Faktör 2 için benzer bir sonuç oluşturmaktadır. Dolapçı, (2013) tarafından yapılan çalışmanın sonucuna göre

öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterliliğinin aile ile birlikte yaşanan yer değişkenine göre anlamlı bir fark çıkmadığı belirtilmiştir.

Sonuç olarak araştırmada, FBÖ ve ZEÖ öğretmen adaylarının kaynaştırma uygulamalarındaki yeterliliklerinin genel olarak olumlu ve yüksek düzeyde olduğu görülse de alan yazın incelendiğinde olumsuz durumlarında var olduğu tespit edilmiştir. Kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasa ve politikalar konusunda ve saldırgan öğrencilerle başa çıkılması konusunda öğretmen adaylarının eksiklikleri olduğu bulunmuştur. Ayrıca araştırmada ele alınan farklı değişkenler (cinsiyet, bölüm, özel eğitim alma durumu, ailede engelli bir birey olma durumu, aile ile yaşanan yer) açısından elde edilen sonuçlar açısından alan yazın incelendiğinde farklı durumların da bulunduğu görülmektedir.

Öneriler

Araştırmanın sonuçlarına göre uygulamaya ve ileri araştırmalara ilişkin aşağıdaki öneriler sunulabilir:

Uygulamaya ilişkin öneriler

- Araştırma sonuçlarına göre kaynaştırma eğitimi ile ilgili yasa ve politikalar konusunda ve saldırgan öğrencilerle başa çıkılması konusunda öğretmen adaylarına destek olabilecek uygulamalı eğitim ve projeler yapılabilir.

İleri araştırmalara ilişkin öneriler:

- Çalışmanın her boyutunun derinlemesine incelenmesi amacıyla nicel veriler nitel veriler ile desteklenebilir.
- Buna benzer bir araştırma, alan yazında kaynaştırma uygulamaları ile ilişkili olarak değerlendirilebilecek daha farklı değişkenler içinde yapılabilir.
- Buna benzer bir araştırma farklı programlarda öğrenim gören öğretmen adayları ile de yapılabilir.

Kaynakça

Akcan, E. (2013). *Genel eğitim sınıflarındaki kaynaştırma öğrencileri için milli eğitim bakanlığı tarafından belirlenen eğitim-öğretim etkinliklerinin uygulanma düzeyinin araştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Aron, L. & Loprest, P. (2012). Disability and the education system. *The Future of Children*, 22(1), 97-122.

Avramidis, E., Bayliss, P. & Burden, R. (2000). A survey into mainstream teachers' attitudes towards the inclusion of children with special educational needs in the ordinary school in one local education authority. *Educational Psychology*, 20 (2), 191-211.

- Batu, S., & Kırcaali-İftar, G. (2011). *Kaynaştırma*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bayar, A. (2015). Kaynaştırma uygulamalarında öğretmen yeterliği ölçeğinin Türkçeye uyarlama, geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(3), 71-85.
- Çankaya, Ö. (2010). *İlköğretim I. kademedeki kaynaştırma eğitimi uygulamalarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Cavkaytar, A. (2000). Zihin engellilerin eğitim amaçları. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 10(1), 115-121.
- Civelek, A. (1991). Zihinsel özel gereksinimi çocukların eğitiminde bütünleştirme yöntemi. *Eğitim ve Bilim*, 11(82), 47-53.
- Çankaya, Ö. & Korkmaz, İ. (2012). İlköğretim I. kademedeki kaynaştırma eğitimi uygulamalarının sınıf öğretmenlerinin görüşlerine göre değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(1), 1-16.
- Dağlıoğlu, H. E. (2010). Üstün yetenekli çocukların öğretmen yeterlikleri ve özellikleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 186, 72 -84.
- Dalğar, G. (2011). *Okul öncesi öğretmenlerinin ve okul öncesi öğretmen adaylarının kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin karşılaştırılması*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Burdur.
- Demir, M. (2014). Okul öncesi dönemde kaynaştırma uygulamalarına ilişkin öğretmen görüşleri (Trabzon ili örneği). (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi, İstanbul.
- Diken, İ. H. & Batu, S. (2010). Kaynaştırmaya giriş. İbrahim H. Diken, (Ed.). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Dolapçı, S. (2013). *Öğretmen adaylarının öz-yeterlilik algıları ve kaynaştırma eğitimine bakış açıları*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Eripek, S. (1992). Engelliler ve eğitimleri. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5, 79-94.
- Feyerer, E., Niedermair, C. ve Tuschel, S. (2006) *Berufsfeld sonder- und integrationspädagogik. positionspapier zur aus- und weiterbildung an den pädagogischen hochschulen*. [Special Needs Education and Inclusive Education – Training and Professional Qualifications. Position paper on initial and further and in-service training at the University of Education].

- Gök, G. & Erbaş, D. (2011). Okul öncesi eğitimi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve önerileri. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 3(1), 66-87.
- Gözün, Ö. & Yıkılmış, A. (2004). Öğretmen adaylarının kaynaştırma konusunda bilgilendirilmelerinin kaynaştırmaya yönelik tutumlarının değişimindeki etkililiği. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 65-77.
- Güleryüz, B. (2014). Sınıf öğretmenlerinin ve sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bülent Ecevit Üniversitesi, Zonguldak.
- Güner, N. (2011). Kaynaştırma sınıflarında çalışan sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetimi bilgi düzeylerinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(3), 691-708.
- Güzel, N. (2014). *Kaynaştırma öğrencisi olan ilköğretim öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine ilişkin yaşadıkları sorunlar (Beykoz İlçesi örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yeditepe Üniversitesi, İstanbul.
- Karaca, M. A. (2018). *Kaynaştırma eğitimi programının öğretmenlerin kaynaştırma uygulamalarındaki mesleki yeterliliklerine etkisi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Karasar, N. (1999). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel yayınevi.
- Kırcaali-İftar, G. (1998). *Özel gereksinimli bireyler ve özel eğitim*. S. Eripek (Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Mertoğlu, H. (2018). Fen bilgisi öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine ilişkin görüşleri ve ihtiyaçları. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 66, 343-365.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2013). *Çocuk gelişimi ve eğitimi kaynaştırma eğitimi*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *Kaynaştırma yoluyla eğitim uygulamaları*. Ankara: MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Yönetmeliği.
- Orel, A., Zerey, Z. & Töret, G. (2004). Sınıf öğretmeni adaylarının kaynaştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 5(1), 23-36.
- Orhan, M. (2010). *Okul öncesi kaynaştırma öğrencileriyle normal gelişim gösteren öğrencilerin sosyal beceri ve problem davranışlarının düzeyi ile öğretmenlerin kaynaştırmaya ilişkin görüşlerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Özcan, İ. (2020). *Okul öncesi öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimine yönelik duyguları tutumları ve kaygıları ile kaynaştırma uygulamalarındaki öğretmen yeterlilikleri arasındaki ilişkinin*

incelenmesi (Çankırı İli örneği). (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Pamukkale Üniversitesi, Denizli.

Sarı, H. & Pürsün, T. (2016). *Özel eğitimde etkili kaynaştırma ve bütünleştirme*. Ankara: Nobel Atlas Yayınevi.

Sharma, U., Loreman, T. & Forlin, C. (2011). Measuring teacher efficacy to implement inclusive practices. *Journal of Research in Special Educational Needs*, 12(1), 12-21.

Sönmez-Kartal, M. & Toper-Korkmaz, Ö. (2017). *Özel eğitimde fen bilgisi öğretimi ve önemi*. Özel eğitimde fen bilgisi ve sosyal bilgiler öğretimi içinde (s. 3-39). Ankara: Pegem Akademi Yayınları.

Sucuoğlu, B. (2004). Türkiye’de kaynaştırma uygulamaları: Yayınlar/araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 5(2), 15-25.

Tabaklar, F. (2017). *Sınıf öğretmenlerinin kaynaştırma uygulamalarındaki yeterliklerinin belirlenmesi (KKTC örneği)*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Yakındoğu Üniversitesi, Lefkoşe.

Temel, Z. F. (2000). Okul öncesi eğitimcilerinin engellilerin kaynaştırılmasına ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 148 – 155.

Yılmaz, A. (2014). İlköğretim okullarında kaynaştırma eğitimi uygulamalarının öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi: Sosyal politika çalışmaları. *T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Hakemli Araştırma Dergisi*, 31, 111-127.

Yılmaz, E. & Melekoğlu, M. A. (2018). Kaynaştırma eğitiminin yasa ve uygulamalardaki durumunun Türkiye ve Avrupa bağlamında değerlendirilmesi. *Osmangazi Journal of Educational Research (OJER)*, 5(1), 1-17.

<http://www.un.org/en/documents/udhr/> (Erişim tarihi 26.02.2021).